

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

- 1.1 ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 1.2 ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 1.3 หลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 1.4 เป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 1.5 แนวปฏิบัติของการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 1.6 การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 1.7 แหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. ความต้องการการเรียนรู้

- 2.1 ความต้องการ
- 2.2 ทฤษฎีความต้องการ
- 2.3 การเรียนรู้
- 2.4 ทฤษฎีการเรียนรู้
- 2.5 รูปแบบ ลักษณะและวิธีการเรียนรู้
- 2.6 การเรียนรู้แต่ละช่วงวัย

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1. ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำจำกัดความของการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการศึกษาตลอดชีวิตไว้ ดังนี้

รุ่ง แก้วแดง (2543, หน้า 78-79) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การเรียนรู้ที่รวมถึงการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้เรียน คือ ผู้ที่สามารถเรียนรู้ได้

ตั้งแต่ก่อนเกิดจนตาย เรียนรู้ได้ทั้งชีวิต ครอบคลุมถึงคนที่ศึกษาด้วยตนเอง คนในวัยทำงาน ผู้สูงอายุ

สุนทร สุนันท์ชัย (2543, หน้า 10) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาทั้งหมดของชีวิตมนุษย์ จากเกิดจนตาย มุ่งพัฒนามนุษย์ให้ปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน และพัฒนาต่อเนื่องให้เต็มศักยภาพของบุคคลแต่ละคน เป็นการศึกษาที่เกิดจากแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกกระบบ และไม่เป็นทางการ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 4 ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่า เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 2)

สรุปได้ว่า “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” เป็น การเรียนรู้ที่ตอบสนองของความต้องการให้บุคคลสามารถเรียนรู้ได้สูงสุด จนเกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวบุคคลจากการประพฤติปฏิบัติจนกลายเป็นวัฒนธรรม กล่าวคือ การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทุกช่วงอายุ และทุกรูปแบบของการเรียนรู้ ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย โดยผู้เรียนริเริ่มขึ้นอย่างตั้งใจ และมีเป้าหมายในการพัฒนาความรู้ ทักษะ เจตคติ สมรรถภาพ และพฤติกรรม ที่ครอบคลุมการเรียนรู้เพื่อรู้ การเรียนเพื่อปฏิบัติ การเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน และการเรียนรู้เพื่อชีวิต ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเอง พัฒนางานและการปรับตัวในสังคมอยู่อย่างมีความสุข

ส่วน “การศึกษาตลอดชีวิต” เป็นเป้าหมายและอุดมการณ์ในการจัดโครงสร้างและระบบการจัดการศึกษาเพื่อให้ บุคคลสามารถเกิดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ความสำเร็จของการศึกษาตลอดชีวิตจึงให้ความสำคัญที่การจัดระบบโครงสร้างของการศึกษา

2. ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สุนทร สุนันท์ชัย, 2543, หน้า 13-26 ; สุมาลี สังข์ศรี, 2544, หน้า 29-40 ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 3-4) ที่จำเป็นต้องดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ของประชาชนในการพัฒนาศักยภาพของ บุคคล ครอบครัวชุมชนและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบัน

สามารถสรุปได้ความสำคัญการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้ว่าการเรียนรู้มีความจำเป็นสำหรับบุคคลในทุกช่วงชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย บุคคลมีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต มีความ

ยืดหยุ่น หลากหลายรูปแบบ และวิธีการการเรียนรู้ผสมกลมกลืนไปกับการดำเนินชีวิตให้อิสระกับบุคคล ในการเลือกสิ่งที่ต้องการจะเรียนรู้ สามารถเลือกวิธีเรียนที่เหมาะสมและความสามารถของตนเอง มุ่งให้บุคคลได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ พัฒนาคุณภาพชีวิตและพึ่งตนเองได้ สิ่งที่ทำให้บุคคลได้เรียนรู้ควรสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชีวิต ความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ รวมทั้งทักษะในการแสวงหาความรู้ต่อไป การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ที่บ้าน ที่ทำงาน ศาสนสถาน สวนสาธารณะ และในที่ชุมชน ดังนั้น บ้านและชุมชนจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ตลอดชีวิตจะเกิดขึ้นได้ได้อาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายทุกแหล่งเรียนรู้ รวมทั้งประชาชนในชุมชน

3. หลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

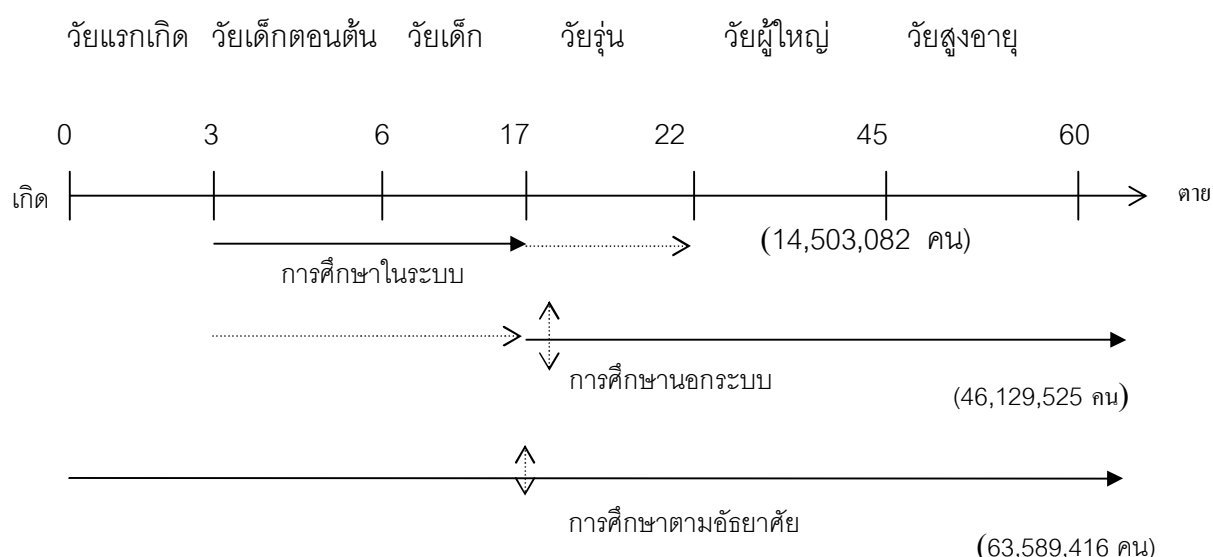
นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับหลักการการเรียนรู้ตลอดชีวิต (วิชัย ตันศิริ, 2547, หน้า 3-14 ; สุนทร สุนันท์ชัย, 2543, หน้า 28-35 ; สุมาลี สังข์ศรี, 2544, หน้า 44-54 ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 9 ; เพ็ญณี แรอรท, 2544, หน้า 10) สรุปได้ดังนี้ การเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องมุ่งเน้นให้บุคคลทุกระดับสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย การศึกษาไม่ได้สิ้นสุดเมื่อคนจบจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา การศึกษาตลอดชีวิตเป็นภาพรวมของการศึกษาทั้งหมดครอบคลุมทุกประเภท ทุกระดับ เน้นความเสมอภาคเท่าเทียมกัน มีความยืดหยุ่นหลากหลายรูปแบบ จัดการศึกษาที่เป็นอิสระในการเลือกเรียนของผู้เรียน มุ่งให้บุคคลได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพพัฒนาคุณภาพชีวิตและพึ่งตนเองได้ มีความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต การศึกษาเกิดขึ้นได้ทุกสถานที่และเกิดขึ้นโดยอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายทุกแหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งประชาชนในชุมชนทั้งนี้เพื่อให้บรรลุสู่สี่เสาหลักสำหรับการเรียนตลอดชีวิต และจากแนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับหลักการและแนวทางในการนำการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปสู่การปฏิบัติมีทั้งที่เป็นหลักการและแนวทางการปฏิบัติในระดับบุคคล สถาบันหรือผู้จัดโปรแกรมการศึกษา ผู้จัดแหล่งการเรียนรู้ ไปจนถึงระดับในการจัดทำนโยบายของรัฐ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกในชุมชนในสังคมเกิดการเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จนกลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ของตนเอง

4. เป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 88) , สุมาลี สังข์ศรี (2544, หน้า 200) , วิชัย ตันศิริ (2547, หน้า 12) และ สุนทร สุนันท์ชัย (2543, หน้า 33) ได้สรุปเป้าหมายของการศึกษาตลอดชีวิตและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของไทยว่า การศึกษาตลอดชีวิตของคนไทยมี

เป้าหมายเพื่อให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ให้การศึกษาสวมกลมกลืนไปกับวิถีการดำเนินชีวิต เพื่อพัฒนาบุคคลในทุกช่วงอายุทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ให้มีความรู้พื้นฐานเพียงพอสำหรับการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ ให้มีความรู้และทักษะในการคิด วิเคราะห์ การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ การแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม มีความสามารถในการแสวงหา และเพิ่มพูนความรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเลือกรับความรู้ ข้อมูลข่าวสารและนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้ในทุกช่วงวัย รวมทั้งอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติโดยรวม

ตาราง 1 แสดงการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคลกับการเรียนรู้โดยการศึกษาประเภทต่าง ๆ ตลอดช่วงชีวิต

ที่มา : ข้อมูลการศึกษาของประเทศไทยปี 2545 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

สรุปได้ว่า เป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การพัฒนาบุคคลให้มีเครื่องมือ ที่สำคัญในการดำรงชีวิตในโลกอย่างมีความสุข สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และคุณสมบัติหรือสมรรถภาพในการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิตเพื่อการพัฒนาตน การพัฒนางาน และการปรับตัวในสังคม โดยรวมจากผลการเรียนรู้ที่เพิ่มพูนขึ้น

5. แนวปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

นักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวปฏิบัติของการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ชัยยศ อิ่มสุวรรณ, 2547, หน้า 35-36 ; สุมาลี สังข์ศรี, 2544, หน้า 54-70) ซึ่งสรุปได้ดังนี้

- 1) กำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาให้ชัดเจนดำเนินการจัดการศึกษาทุกประเภทให้ได้ทั้งปริมาณและคุณภาพ
- 2) จัดการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายยืดหยุ่น เปิดกว้าง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนออกได้-เข้าได้ตามความจำเป็นหลังการศึกษาภาคบังคับ มีการบูรณาการการจัดการศึกษาในระบบนอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย
- 3) การจัดเนื้อหาหลักสูตรจะต้องกว้างผสมผสานทั้งวิชาสามัญและการงาน ทั้งการเรียนในระบบและนอกระบบ เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน
- 4) ใช้สื่อและเทคโนโลยีช่วยในการจัดการศึกษาให้ครอบคลุมต่อเนื่องตลอดชีวิต และมีทักษะในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตและจัดแหล่งเรียนรู้ให้ประชาชนหาความรู้อย่างทั่วถึง
- 5) การวัดและประเมินผลควรใช้วิธีการที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง ให้ผู้เรียนสามารถประเมินด้วยตนเองได้
- 6) สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มเป้าหมายให้เป็นผู้ใฝ่รู้และมุ่งสร้างนิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับประชาชนทุกระดับ
- 7) ส่งเสริมให้ชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมโดยรวม
- 8) ส่งเสริมให้บุคคลแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ระดมทรัพยากรท้องถิ่น สื่อมวลชนมาใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุด
- 9) ขยายขอบเขตของการศึกษาเพื่อให้บริการแก่มวลชนได้ทั่วถึงอย่าง
- 10) จัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างโดยสภาพพื้นฐานของสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ฐานะทางสังคม ตลอดจนความรู้และประสบการณ์เดิมของแต่ละคน

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543, หน้า 75) ได้ทัศนะว่า คนไทยควรเป็นผู้ที่รู้จักและเห็นคุณค่าในตนเอง ได้แก่ การมีความสามารถในการมองชีวิตอย่างเข้าใจรู้คุณค่า โดยให้คุณค่าที่ภายในจิตใจมากกว่าการวัดคุณค่าภายนอกที่ทรัพย์สิน เงินทอง รูปร่างหน้าตาความสามารถ การมีการศึกษา การมีอำนาจ เชื้อชาติ ฯลฯ ตามค่านิยมที่สังคมใช้วัดเท่านั้น และควรรู้รอบด้านเชิงสหวิทยาการ ได้แก่ การมีความรู้และความเข้าใจในองค์ความรู้ด้านอื่นนอกเหนือจากสาขาวิชาหลักหรือสิ่งที่ตนเองเชี่ยวชาญ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543, หน้า 57) ความรอบรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์และสภาพการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของชุมชน สังคมและโลกได้อย่างเท่าทัน อยู่ในขอบข่ายที่เกี่ยวข้องกับความสนใจ การทำงาน หรือการดำเนินชีวิตประจำวัน

วรเดช จันทรศร (2547, หน้า 4) กล่าวว่า การศึกษาจะต้องไม่จำกัดเฉพาะเด็กและเยาวชนช่วงอายุ 5 ถึง 21 ปีเท่านั้น แต่จะต้องเป็นระบบการศึกษาที่สามารถให้ความรู้อย่างต่อเนื่องกับประชาชนทุกเพศทุกวัย ซึ่งเรียกว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิต หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายจึงได้เล็งเห็น ความสำคัญของการพัฒนารูปแบบการศึกษาที่หลากหลาย เพื่อให้ประชาชนสามารถสัมผัสการเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางตาม ความสนใจของแต่ละบุคคล อาทิ การก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ที่เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลและประวัติศาสตร์ด้านต่างๆ การจัดให้มีห้อง ชมรมชุมชนที่ให้บริการสื่อและสนับสนุนด้านการค้นคว้าวิจัย การจัดนิทรรศการให้ความรู้ด้านต่างๆ กับประชาชน เป็นต้น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 57) ได้กำหนดแนวปฏิบัติการจัดการศึกษาให้ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องเน้นทั้งความรู้ ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ชาติและสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของสังคมไทย การเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การเล่นกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ความรู้และทักษะทางด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

สรุปได้ว่า ในการกำหนดเนื้อหาในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ควรจัดการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เดิมของผู้เรียน จัดให้ครอบคลุมทุกด้านทั้งการเรียนรู้พื้นฐานเพื่อดำรงชีวิตและการเรียนรู้เพื่อประกอบอาชีพให้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เรียนรู้จากสภาพจริง มีการประชาสัมพันธ์และกระตุ้นให้บุคคลมีความต้องการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง เพื่อการพัฒนาอาชีพ และการปรับตัวในสังคม สามารถดำรงชีพในสังคมได้อย่างมีความสุข

6. การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ระบบการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เกษม วัฒนชัย, 2551, หน้า 13-23) ควรจะต้องมีลักษณะดังนี้

1) สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ กล่าวคือ จะต้องมีการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

2) เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ การเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้นมีปัจจัยสำคัญได้แก่ (1) สิ่งแวดล้อมของการเรียนรู้ที่ดี หรือเอื้อต่อการเรียนรู้ จะต้องจัด

สภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศของท้องถิ่นให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (2) วัสดุความรู้ต้องดี (3) ผู้จัดการการศึกษาต้องเป็นกัลยาณมิตร

- 3) มีรูปแบบการจัดการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน
- 4) ใช้ทรัพยากรทางการศึกษาทั้งหมดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

องค์ประกอบของส่วนท้องถิ่นต้องศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ (เกษม วัฒนชัย, 2551, หน้า 47-48) และองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นควรนำหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคนและทรงตรัสว่า “ ต้องระเบิดจากข้างใน “ หมายความว่า ต้องสร้างความเข้มแข็งให้แก่คนในชุมชนที่จะเข้าไปพัฒนา ให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนา เสียก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก การให้ความทางวิชาการและเทคโนโลยีที่เรียบง่าย เน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ประชาชนสามารถนำไปปฏิบัติและเกิดประโยชน์สูงสุด

7. แหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต

แหล่งเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) หมายถึง "แหล่ง" หรือ "ที่รวม" เป็นสถานที่ ศูนย์รวมที่ประกอบด้วยข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้ หรือกระบวนการเรียนการสอนที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอนเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ กำหนดเวลาเกิดการเรียนรู้ยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน การประเมินและการวัดผลการเรียนมีลักษณะเฉพาะ สร้างขึ้นให้เหมาะสมกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ไม่จำเป็นต้องเป็นแบบเดียวกับการประเมินผลในชั้นเรียน

แหล่งเรียนรู้นำมาซึ่งการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งในเรื่องความคิด ความเข้าใจในคุณค่า และทัศนคติได้อย่างกว้างขวาง สามารถเสริมมิติที่เป็นรูปธรรมให้แก่การศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน นอกระบบ และตามอัธยาศัย สามารถพัฒนาการเรียนรู้ (Learning) และการศึกษา (Education) โดยเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และการบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้เป็นกลไกที่สำคัญอย่างหนึ่ง ในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ระหว่างหรือหลังการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้นั้นๆ และสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้นั้น ผู้จัดการกิจกรรมหรือผู้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ จำเป็นต้องมีความรู้เพียงพอเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ที่จะนำมาออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญ

ลักษณะ ประโยชน์ รูปแบบ และขั้นตอนตลอดจนหลักในการสร้างหรือออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้
ในแหล่งเรียนรู้

ลักษณะของแหล่งการเรียนรู้ตามนัยของ มาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษา
แห่งชาติ (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และดารณี คำวัจนัง, 2545, หน้า 2) แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยาน
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬาและนันทนาการ แหล่ง ข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่ง
อาจจำแนกประเภทแหล่งการเรียนรู้ไว้กว้าง ๆ 2 ประเภท คือ

- 1) แหล่งการเรียนรู้ที่จัดกระทำไว้เพื่อวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด
ประชาชน พิพิธภัณฑ์ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น
- 2) แหล่งการเรียนรู้ที่จัดกระทำไว้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นเป็นหลัก โดยมีหรือไม่มี
วัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ เช่น หอศิลป์ ศูนย์กีฬาและนันทนาการ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ
 เป็นต้น

ความต้องการการเรียนรู้

การรับรู้ เป็นพื้นฐานของการทำความเข้าใจสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นได้(ลักษณะ สรวิวัฒน์, 2544,
หน้า 46) เมื่อมีสิ่งเร้าจากสิ่งแวดล้อมเข้ามากระทบกับอวัยวะรับรู้ซึ่งส่งกระแสความรู้สึก
นั้นไปยังสมองเพื่อให้เกิดการตีความและการเกิดการรับรู้ขึ้น การรับรู้ที่มีประสิทธิผลเกิดการสิ่งเร้า
ภายในได้แก่ ความต้องการ

แรงจูงใจ หมายถึง พฤติกรรมที่ถูกกระตุ้นโดยแรงขับของบุคคลแต่ละคนเพื่อไปสู่จุดหมาย
อย่างใดอย่างหนึ่ง แบ่งแรงจูงใจออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

- 1) แรงจูงใจภายใน เช่น ความต้องการ ความสนใจ
- 2) แรงจูงใจภายนอก เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกเหนือจิตใจ
เช่น บรรยากาศที่ดี

สาเหตุที่เกิดแรงจูงใจ (อารี พันธุ์ณี , 2546, หน้า 272) พฤติกรรมที่เกิดจากแรงจูงใจ
เกิดขึ้นจากความต้องการและแรงขับ ทำให้เกิดแรงจูงใจที่มีผลให้บุคคลแสดงพฤติกรรมแตกต่างกัน
ดังนี้

- 1) ความต้องการที่เกิดขึ้นจากภายใน ได้แก่ ความต้องการทางสรีระ หรือความ
ต้องการทางชีวภาพต่าง ๆ เช่น ความต้องการอาหารน้ำ เป็นต้น

2) ความต้องการที่เกิดจากภายนอก เป็นความต้องการทางสังคม ได้แก่ ความต้องการประสบความสำเร็จ ต้องการที่จะมีอำนาจ และความต้องการที่จำมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นต้น

1. ความต้องการ(Needs)

ความต้องการ ในพจนานุกรมในไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2545 ,หน้า 323) กล่าวถึง "ความต้องการ" ว่าหมายถึง ความอยากได้ ใครได้หรือประสงค์จะได้ และเมื่อเกิดความรู้สึกดังกล่าวจะทำให้ร่างกายเกิดการความขาดสมดุลเนื่องมาจากมีสิ่งเร้ามากระตุ้น มีแรงขับภายในเกิดขึ้น ทำให้ร่างกายไม่อาจอยู่นิ่งต้องพยายามดิ้นรน และแสวงหาเพื่อตอบสนองความต้องการนั้นๆ เมื่อร่างกายได้รับตอบสนองแล้ว ร่างกายมนุษย์ก็กลับสู่ภาวะสมดุลอีกครั้งหนึ่ง และก็จะเกิดความต้องการใหม่ๆ เกิดขึ้นมา ทดแทนวนเวียนอยู่ไม่มีที่สิ้นสุด

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ (Theory of Need)

ก. ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ ของมาสโลว์ (ทิศนา เขมณี , 2550, หน้า69) เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความต้องการแสวงหาสิ่งแปลกใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ตั้งแต่ขั้นแรกไปสู่ความปรารถนาขั้นสูงขึ้นไปเป็นลำดับ ซึ่งจะต้องมีความต้องการขั้นพื้นฐานก่อนจึงจะสามารถสนองความต้องการขั้นสูงต่อไปได้ เป็นลำดับดังนี้

ขั้นที่ 1 ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physical Needs)

ขั้นที่ 2 ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs)

ขั้นที่ 3 ความต้องการความรัก (Love Needs)

ขั้นที่ 4 ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง (Esteem Needs)

ขั้นที่ 5 ความต้องการบรรลุถึงความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง (Self-actualization Needs)

ข. ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ ของเมอร์เรย์ (เมธาวิ อุดมธรรมมานุภาพ,2544,หน้า 214) ได้เสนอลักษณะความต้องการของมนุษย์ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากประสบการณ์โดยยกตัวอย่างประการที่สำคัญ คือ

1) ความต้องการสัมฤทธิ์ผล

2) ความต้องการแสดงออก

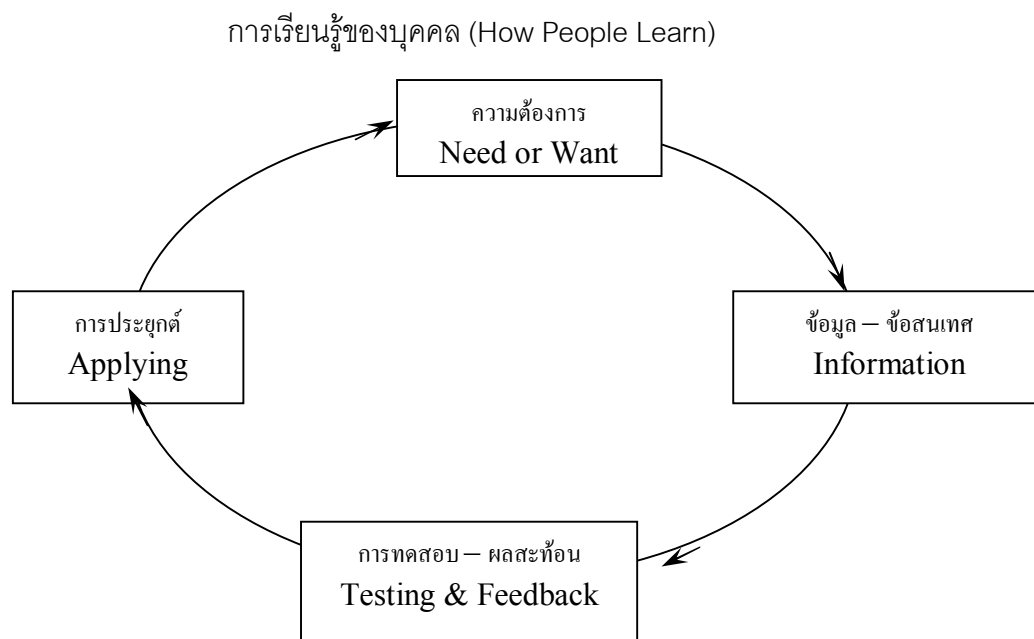
3) ความต้องการความสัมพันธ์

- 4) ความต้องการเข้าใจ
- 5) ความต้องการเป็นตัวของตัวเอง

3. การเรียนรู้ (Learning)

การเรียนรู้ (อารี พันธุ์มณี ,2546,หน้า176)หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร และเป็นผลมาจากประสบการณ์ หรือการฝึกฝน มิใช่ผลมาจากการตอบสนองตามธรรมชาติ สัญชาตญาณ วุฒิภาวะ พิษยาต่าง ๆ อุบัติเหตุหรือความบังเอิญ

กระบวนการเรียนรู้ของบุคคล

ภาพ 2 วงล้อแห่งการเรียนรู้

จากภาพจะเห็นได้ว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง (Continuous Process) มีทั้งการกระทำและตอบสนองร่วมกัน อธิบายได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ความต้องการ (Needing or Wanting) ในการเรียนรู้ เป็นสิ่งสำคัญมากที่สุดที่จะต้องทราบว่า บุคคลนั้นต้องการจะเรียนอะไร ต้องการจะประสบความสำเร็จในสิ่งใด ต้องการค้นหาคำตอบในเรื่องใด

ขั้นตอนที่ 2 การรวบรวมข้อมูลสารสนเทศ (Information Gathering) บุคคลจะเก็บรวบรวมตั้งแต่ในโรงเรียน และได้รับการเรียนรู้ตามอัธยาศัย หรือ การเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ โดยจะได้รับจากที่บ้านหรือจากสถานที่ทำงาน เช่น จากการอ่านหนังสือพิมพ์ ดูโทรทัศน์ เล่นกีฬา ฯลฯ

ขั้นตอนที่ 3 การทดสอบและผลสะท้อน (Testing and Feedback) เป็นการนำข้อมูลสารสนเทศมาประมวลแล้วทดลองเรียนหรือปฏิบัติ เช่น การทดสอบการขับขี้อยนต์ การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ว่าปฏิบัติงานได้จริง เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 การประยุกต์และปฏิบัติตอบสนอง (Reflection and Applying) เป็นการประยุกต์ข้อสนเทศที่ได้รับจากสถานการณ์ต่างๆ ใช้ความรู้จากสิ่งที่เรียนรู้ไปสู่สถานการณ์ใหม่ๆ สามารถถ่ายโอนทักษะนั้นๆ ไปสู่การเรียนรู้ใหม่ๆ

ขั้นตอนการเรียนรู้ทั้ง 4 ขั้นนี้ อาจมีการซ้ำซ้อนกันได้ แต่โดยทั่วไปแล้วจะเป็นไปอย่างมีขั้นตอน การเรียนรู้ส่วนมากมักเริ่มจากการมีความต้องการและความสนใจในการเรียนรู้ ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญมาก

4. ทฤษฎีการเรียนรู้

ก. ทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (Thorndike's Classical Connectionism) ธอร์นไดค์ (ค.ศ.1814 – 1949) เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ซึ่งหลายรูปแบบ บุคคลจะมีการลองผิดลองถูก ปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะพบรูปแบบการตอบสนองที่สามารถให้ผลที่พึงพอใจมากที่สุด (ทิศนา แชมณี,2550,หน้า 51) กฎการเรียนรู้ของ ธอร์นไดค์ สรุปได้ดังนี้

1) กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีถ้าผู้เรียนมีความพร้อม ทั้งร่างกายและจิตใจ

2) กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) การฝึกหัดหรือกระทำบ่อย ๆ ด้วยความเข้าใจจะทำให้การรู้นั้นคงทนถาวร

3) กฎแห่งการใช้ (Law of Use and Disuse) การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ความมั่นคงของการเรียนรู้จะเกิดขึ้น หากได้มีการนำมาใช้บ่อย ๆ

4) กฎแห่งความผลพึงพอใจ (Law of Effect) เมื่อบุคคลได้รับผลที่พึงพอใจย่อมอยากจะทำซ้ำต่อไป

ข. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์

บรูเนอร์ (Bruner) เชื่อว่ามนุษย์เลือกที่จะรับรู้สิ่งที่ตนเองสนใจและการเรียนรู้เกิด กระบวนการค้นพบด้วยตนเอง (Discovery learning) แนวคิดที่สำคัญมีดังนี้ (ทิตินา แชมณี, 2550, หน้า 66-67)

- 1) การจัดโครงสร้างของความรู้ให้มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียน มีผลต่อการเรียนรู้
- 2) การจัดเนื้อหาและการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับระดับความพร้อมของผู้เรียน
- 3) การคิดแบบหยั่งรู้ เป็นการคิดหาเหตุผลอย่างอิสระสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
- 4) แรงจูงใจภายในเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ
- 5) การพัฒนาทางสติปัญญาของมนุษย์แบ่งเป็น 3 ชั้นได้แก่ ชั้นการเรียนรู้จากการกระทำ ชั้นการเรียนรู้จากความคิด และชั้นการเรียนรู้จากสัญลักษณ์และนามธรรม
- 6) การเรียนรู้เกิดจากการสร้างความคิดรวบยอดและจัดประเภทสิ่งของต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม
- 7) การเรียนรู้ที่ได้ผลดีที่สุดคือผู้เรียนค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Discovery learning)

ค. ทฤษฎีการเรียนรู้ของรอเจอร์ส (Rogers, 1969)

รอเจอร์ส (ทิตินา แชมณี, 2550, หน้า 70) เชื่อว่ามนุษย์จะสามารถพัฒนาตนเองได้ดีหากอยู่ในสภาพการณ์ที่ผ่อนคลายและเป็นอิสระ การจัดบรรยากาศการเรียนที่ผ่อนคลายและเอื้อต่อการเรียนรู้ และเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยครูใช้วิธีชี้แนะ และทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน การเรียนรู้จะเน้นกระบวนการเป็นสำคัญ

5. รูปแบบ ลักษณะและวิธีการเรียนรู้

ลักษณะการเรียนรู้ (วรภัทร์ ภูเจริญ, 2544, หน้า 107-121) สามารถจัดกลุ่มเป็น 4 กลุ่มคือ

1. Context คือ สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ผู้เรียนมีการเรียนรู้ที่ขึ้นกับเงื่อนไขของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่โดยรอบตามสถานการณ์ เช่น วัฒนธรรม คุณภูมิ ใครสอน ใครเรียน
2. Input คือ สิ่งที่ป้อนเข้ามาให้ผู้เรียนซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน สิ่งที่ป้อนเข้ามาผ่านทางรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสและใจของผู้เรียน

3. Response คือ หลังจากที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมแล้ว ได้ข้อมูลที่ถูกจัดแล้ว ผู้เรียนจะต้องกรองข้อมูลก่อน เป็นเรื่องของอดีต

4. Context Global คือ ต้องเห็นภาพรวมก่อนอยากเห็นแนวคิดหลักก่อน จากนั้นค่อยว่ากันทีหลัง

Burman and Smit (1982 อ้างอิงใน สมคิด อิศระวัฒน์, 2543, หน้า 83) ได้กล่าวถึงวิธีการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. การเรียนรู้โดยบังเอิญ (Random or Incidental Learning) เกิดขึ้นโดยบังเอิญมิได้เกิดจากความตั้งใจ

2. การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) เป็นการเรียนรู้ด้วยความตั้งใจของผู้เรียน ซึ่งมีความปรารถนาที่จะรู้ในเรื่องนั้น จึงคิดหาวิธีการเรียนรู้ด้วยวิธีต่างๆ หลังจากนั้นจะมีการประเมินความรู้ของตนเอง

3. การเรียนรู้แบบกลุ่ม (Collaborative Learning) เกิดจากการที่ผู้เรียนรวมกันเป็นกลุ่มแล้วเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาบรรยายให้กับสมาชิก ทำให้สมาชิกรู้เรื่องที่วิทยากรพูด

4. การเรียนรู้จากสถาบันการศึกษา (Formal Learning) เป็นการเรียนแบบเป็นทางการ มีหลักสูตร การประเมินผล ผู้เรียนต้องปฏิบัติตามระเบียบที่กำหนด เมื่อปฏิบัติตามเกณฑ์ครบถ้วนตามเกณฑ์ที่กำหนดจะได้รับปริญญาหรือประกาศนียบัตร

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543, หน้า 218-224) กล่าวว่า มีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอเทคนิค วิธีการ ในการเสริมสร้างการเรียนรู้สามารถแบ่งได้เป็น 12 เทคนิควิธีการต่อไปนี้

1. เทคนิค วิธีการจัดการเรียนรู้ที่จำแนกตามกลุ่มเป้าหมายระดับของงาน แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1.1 ระดับบุคคล มีเทคนิคและวิธีการดังนี้ 1) การสังเกต 2) การบันทึกข้อความ การถ่ายภาพ การถ่ายวิดีโอ 3) การนำเสนอต่อที่ประชุม 4) การฝึกตอบ-ถาม โดยใช้เหตุผลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ 5) การค้นหาคำตอบจากหนังสือและจากการพูดคุย และ 6) การฝึกเขียนเรียงเรียงทางวิชาการ

1.2 ระดับกลุ่ม มีเทคนิค วิธีการ ดังต่อไปนี้ 1) การประชุม 2) การอภิปรายกลุ่ม 3) การสาธิต 4) การจัดนิทรรศการ 5) การศึกษาดูงาน และ 6) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

1.3 ระดับชุมชน มีเทคนิคดังต่อไปนี้ 1) การรณรงค์ด้วยสื่อ 2) การฝึกงาน 3) การจัดห้องสมุดและศูนย์ข้อมูล 4) การฝึกอบรม 5) การศึกษาดูงาน 6) การสัมมนา 7) การสาธิต 8) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ 9) การจัดเวทีเพื่อการรณรงค์

1.4 ระดับเครือข่าย มีเทคนิคดังต่อไปนี้ 1) การศึกษาดูงาน 2) การฝึกอบรม
3) การประชุมสัมมนา 4) การประสานงานกับหน่วยงานราชการ

1.5 การจัดการศึกษาสำหรับเด็กและผู้ใหญ่

1) เทคนิคการจัดการศึกษาสำหรับเด็ก ได้แก่ การละเล่น การเล่านิทาน
การลองทำ

2) เทคนิคการจัดการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ ได้แก่ การบอกเล่า การประกอบ
พิธีกรรมทางศาสนา การสาธิต การจัดทัศนศึกษา

2. เทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้จำแนกตามลักษณะการให้ความรู้ แบ่งเป็น 2 ประเภท
คือ

2.1 การให้การศึกษทางตรง ได้แก่ 1) การเยี่ยมบ้าน และไร่นา การประชุม
3) การสาธิต 4) การจัดทัศนศึกษา

2.2 การให้การศึกษทางอ้อม ได้แก่ 1) การจัดนิทรรศการ 2) การให้การศึกษผ่าน
ผู้นำ 3) การใช้สื่อทัศนูปกรณ์ 4) การจัดห้องสมุดชุมชน หรือศูนย์ข้อมูลหมู่บ้าน

3. เทคนิคการประชุมอย่างมีส่วนร่วม เป็นการให้เวทีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความ
คิดเห็น และประสบการณ์กับบุคคลอื่น โดยเรียนรู้ที่จะใช้เหตุผลของการตัดสินใจร่วมกัน การ
ประชุมอย่างมีส่วนร่วม

4. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ด้วยกระบวนการกลุ่มที่สามารถพัฒนาเป็น 3 วิธีหลัก เพื่อ
การเสริมสร้างการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน ได้แก่

4.1 กระบวนการกลุ่ม (Group Dynamics, Group Process) เน้นผู้เรียน
เป็นศูนย์กลาง ต้อง ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ สร้างสรรค์ความรู้โดยกลุ่ม ทุกคนจะต้องเรียนรู้จากกลุ่มให้
มากที่สุด อาจจัดกิจกรรมของกระบวนการกลุ่มเพื่อการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม อาทิ เกม บทบาท
สมมติ การอภิปรายกลุ่ม เป็นต้น

4.2 การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ (Cooperative Learning) มีการจัดกลุ่มกัน
แลกเปลี่ยนความคิด เห็นและแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้เป็นกำลังใจให้แก่กัน และต้องมีความ
รับผิดชอบร่วมกัน กิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจได้แก่ การเล่าเรื่องรอบวง (Round Robin)
มุมสนทนา (Corners) คู่คิด (Thing –Pair Share) เป็นต้น

4.3 การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivist) เป็นวิธีการ เรียนรู้ ที่ต้อง
แสวงหาความรู้ และสร้างความรู้ความเข้าใจด้วยตนเอง ความแข็งแกร่ง ความเจริญงอกงามใน

ความรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนอื่น ๆ หรือได้พบสิ่งใหม่ๆ แล้วนำความรู้มาเชื่อมโยงบริบทที่เกิดขึ้น

5. การเรียนรู้จากภูมิปัญญาของชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นศิลปะวิทยาการของชาวบ้านที่มีการถ่ายทอดสืบต่อกัน ตามเนื้อหาและกลุ่มเป้าหมาย

6. การสร้างเวทีการเรียนรู้ของชุมชน จะอยู่ในรูปของการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านด้วยตนเอง และ ระหว่างชาวบ้านกับนักวิชาการ การเก็บรวบรวมข้อมูล และการยกระดับข้อมูล การเชื่อมประสานผู้นำในชุมชน

7. การเรียนรู้ชีวิตและจิตสำนึก เพื่อแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องมีหลัก คือ ต้องเรียนรู้สภาพที่เป็นจริงของตัวเอง เน้นวิธีการแก้ปัญหาด้วยทัศนคติที่ว่าทุกปัญหามีทางแก้ การมีความคิดวิพากษ์วิจารณ์เพื่อที่จะได้คิดเป็น

8. การใช้สื่อเพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้โดยบทบาทของสื่อจะต้องเป็นฝ่ายกระตุ้นจิตสำนึกให้ประชาชนมีความคิด และมีความสามารถในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ สื่อนอกจากจะอยู่ในรูปของเทคโนโลยีที่ทันสมัยแล้ว ยังมีสื่อพื้นบ้านซึ่งจะเป็นภาษาถิ่นและสามารถสื่อสารเข้าใจได้ง่ายในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น เพลงพื้นบ้าน การละเล่น กีฬา ประเพณี และพิธีกรรม

9. การฝึกทักษะอาชีพ นอกจากจะสอนในเรื่องการพัฒนาอาชีพแล้วยังเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิด โดยการคิดนั้นเป็นไปในทางการแก้ปัญหา ซึ่งทุกคนสามารถช่วยกันคิด ช่วยกันแก้ปัญหา โดยมีความรู้สึกสนิทชิดเชื้อกัน และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

10. เทคนิค A-I-C เป็นเทคนิคระดมความคิดและการมีส่วนร่วมของสมาชิกบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน เป็นกระบวนการที่นำเอาคนเป็นศูนย์กลาง ร่วมกันวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยพลังของประชาชน

11. เทคนิคการแก้ปัญหาและพัฒนาตนเองด้วย “ระบบคู่สัญญา” ใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาตนเองโดยใช้วิธีการให้ผู้แก้ปัญหาคิดเป็น วางแผนในการแก้ปัญหอย่างเป็นระเบียบ และชัดเจนขึ้น

12. กระบวนการกระจ่างค่านิยม(Value Clarification) จะช่วยให้บุคคลเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่จะตัดสินใจตั้งเป้าหมาย และวางแผนในชีวิต ตลอดจนพัฒนาความคิด เพื่อการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความหมาย ซึ่งมี 4 ขั้นตอนหลักๆ คือ ขั้นทำความเข้าใจ ขั้นแสดงความสัมพันธ์ ขั้นกำหนดคุณค่า ขั้นแสดงออก

6. การเรียนรู้ของแต่ละช่วงอายุ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 65)

1. การเรียนรู้ในช่วงอายุ 6 - 24 ปี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 65) เป็นวัยในสถานศึกษา โดยเริ่มตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา จนกระทั่งถึงระดับอุดมศึกษา ควรได้รับการพัฒนาอย่างสมดุล ทั้งทางสุขภาพอนามัย ทางสติปัญญา อารมณ์ สังคม จิตใจ สุนทรียภาพ เพื่อสามารถดำรงตนในวัยผู้ใหญ่ได้อย่างมีความสุข แหล่งการเรียนรู้ของวัยเรียนนี้จะอยู่ที่สถานศึกษาเป็นหลัก แต่การเรียนรู้ที่ต้องส่งเสริมให้มีมากขึ้นก็คือ การเรียนรู้จากครอบครัว ชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ฯลฯ ฉะนั้น การจัดการศึกษาจะต้องมีความหลากหลาย

2. การเรียนรู้ช่วงวัยทำงาน อายุระหว่าง 25 - 60 ปี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 67) ผู้ใหญ่วัยทำงานสามารถเรียนรู้ได้จากงานอาชีพสถานประกอบการ เพื่อนร่วมงาน การท่องเที่ยว สื่อมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ การแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ผู้ใหญ่จำเป็นต้องพัฒนา สติปัญญา ความสามารถ และคุณธรรมอยู่อย่างต่อเนื่องคนสูงอายุสามารถเรียนรู้ได้ โดยผ่านกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย เช่น ศิลปะ ดนตรี กีฬาสำหรับผู้สูงอายุ งานหัตถกรรม และกิจกรรมทางสังคมคนสูงอายุยังเป็นที่เคารพนับถือในสังคมไทย สามารถค้นคว้าหาความรู้และเป็นที่พึ่งทางภูมิปัญญาในชุมชนท้องถิ่น ทำงานอาสาสมัครในองค์กรชุมชน ชมรมสมาคมต่าง ๆ ซึ่งทำให้ชีวิตมีคุณค่า และทำประโยชน์แก่สังคม คน ชุมชน

ตาราง 2 แสดงปีการศึกษาเฉลี่ยของประชาชนไทย ปี 2545 - 2551

หน่วย : จำนวน ปี

กลุ่มอายุ	ปี						
	2545	2546	2547	2548	2549	2550	2551
อายุ 15-39 ปี	9.3	9.5	9.7	9.9	10.1	10.1	10.3
อายุ 40-49 ปี	6.3	6.4	6.6	6.9	6.9	7.0	7.1
อายุ 60 ปีขึ้นไป	3.8	3.8	3.9	4.1	4.2	4.3	4.4

ที่มา : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา คำนวณจากข้อมูลตัวอย่างของการสำรวจสภาวะการทำงานของประชากรทั่วราชอาณาจักร รอบที่ 3 สำรวจ โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2547, หน้า 44-45) และสมคิด อิศระวัฒน์ (2543, หน้า 107-118) ได้สรุปปัจจัยนำเข้า (Antecedent) ของการเข้าร่วมในการศึกษาผู้ใหญ่ที่ได้จากผลการวิจัยต่างๆ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ปัจจัยด้านสังคมวิทยา ผลการศึกษาวิจัย พบว่าปัจจัยทางสังคมวิทยาที่มีผลต่อการเข้าร่วมการเรียนรู้ต่อเนื่องของผู้ใหญ่ มีดังนี้

1.1 การได้รับการศึกษาในวัยต้น (Youth Educational Attainment) เป็นตัวแปรนำเข้าที่พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการได้รับการศึกษาในวัยต้น กับการเข้าร่วมในการศึกษาผู้ใหญ่เป็นไปในทางบวกคือ ผู้ที่มีการศึกษาในวัยต้นระดับน้อยกว่า (ผู้ที่มีสถานะทางสังคมต่ำกว่า) จะมีการเข้าร่วมการเรียนรู้ในระดับน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับคนที่อยู่ในชนชั้นกลางของสังคมซึ่งได้รับการศึกษาวัยต้นในระดับสูงกว่า นอกจากนั้นการมีประสบการณ์ที่ไม่ดีจากโรงเรียน ขาดแรงจูงใจ และมีผลการเรียนต่ำระหว่างช่วงการเรียนในวัยต้นจะนำไปสู่การขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ในเวลาต่อมาเมื่อเป็นผู้ใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้ในวัยผู้ใหญ่จะมุ่งไปที่คนซึ่งมีแรงจูงใจสูงและมีความมั่นใจในตนเอง

1.2 ประสบการณ์ (Experience) ประสบการณ์การเข้าร่วมเรียนรู้ในการศึกษาผู้ใหญ่ ทำให้เกิดการเพิ่มโอกาสของการเข้าร่วมเรียนรู้ในเวลาต่อมา ผู้เข้าร่วมจำนวนมากมีประวัติของการเข้าร่วมที่ยาวนาน กล่าวได้ว่าประสบการณ์ในการเข้าร่วมการเรียนรู้ที่ผ่านมา มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมในภายหลัง ถ้าผู้เรียนมีประสบการณ์ทางบวกจะให้ผลในทางส่งเสริมการเข้าร่วม แต่ถ้าผู้เรียนรู้สึกว่า การเรียนรู้นั้นไม่ทำทายนจะมีผลทำให้ความอยากเรียนและความสามารถในการเรียนลดลงหรือหายไปมากที่สุด

1.3 บทบาททางสังคม การงาน และการใช้เวลาว่าง (Social Roles: Work and Leisure) การวิจัยที่ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานกับการศึกษา แสดงให้เห็นถึงกลุ่มของปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดโอกาสของการได้รับการศึกษาต่อเนื่องและการฝึกอบรม ที่โดดเด่นที่สุดคือ บทบาทในการทำงาน ขนาดของหน่วยงาน สายงาน การที่ต้องใช้เทคโนโลยี และการแข่งขัน การมีบทบาทที่แน่นอนจะทำให้มีโอกาสที่ดีกว่าในการเข้าถึงการศึกษา ความสนใจในการเข้าร่วมการเรียนรู้เพื่อผลในการทำงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในงานความท้าทายในที่ทำงานจะนำไปสู่การทำกิจกรรมในสาขาอื่นๆ สำหรับการใช้เวลาว่าง พบว่าโดยทั่วไปการเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ มีสหสัมพันธ์ทางบวกกับเวลาว่างและกิจกรรมทางวัฒนธรรม

1.4 เพศ (Gender) ในปัจจุบันได้มีการแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางเพศจนเกือบจะไม่มี ความแตกต่างในการเข้าร่วมการเรียนรู้ระหว่างเพศหญิงกับเพศชายอีก แต่อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจาก

การสำรวจในประเทศอังกฤษ ซึ่งดำเนินการโดย (NIAE: Nation Institute of Adult Education) ปรากฏว่านักศึกษาผู้ใหญ่ที่เข้ามาเรียนเพราะต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเองเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2547 ,หน้า44)

1.5 อายุ (Age) เดิมมีความเชื่อว่าความสามารถในการเรียนรู้ถึงขีดสูงสุด ในช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น จากนั้นจะลดลงอย่างรวดเร็ว ผลจากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ความแตกต่างภายในช่วงอายุเดียวกันมีขนาดมากกว่าความแตกต่างระหว่างช่วงอายุ ความสามารถในการเรียนรู้จะถูกกำหนดโดยระดับการศึกษาที่มีมาก่อนและสถานภาพในอาชีพมากกว่า โดยอายุ คนสูงวัยมีแนวโน้มจะเรียนช้ากว่าเล็กน้อย แต่จะเรียนด้วยความตั้งใจมากกว่าคนอายุน้อย แต่วัยสูงอายุมักมีเงื่อนไขต่างๆ ที่ทำให้ไม่ชอบที่จะเข้าร่วม เช่น ระดับการศึกษาในวัยเริ่มต้นต่ำ และการมีโอกาสในอาชีพเพียงเล็กน้อย นอกจากนี้ความต้องการในการที่จะศึกษาจะขึ้นอยู่กับระดับชั้นในอาชีพที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ Strong (1943 อ้างอิงใน สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2547, หน้า 177) ยังพบว่า การเปลี่ยนแปลงความสนใจการเรียนรู้ของผู้ใหญ่นั้นมิได้เป็นไปในอัตราที่เท่าๆ กัน โดยเฉลี่ยแล้วการเปลี่ยนแปลงครั้งหนึ่งจะเกิดขึ้นในช่วงอายุ 25-35 ปี ส่วนอีกประมาณ 30% จะอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 35-45 ปี และอีกประมาณ 30% จะอยู่ในช่วงอายุ 45-55 ปี นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ใหญ่ที่มีอายุมากจะมีความรู้สึกต่อต้านมากกว่ากลุ่มคนหนุ่มสาว

2. ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา แบ่งได้ดังต่อไปนี้

2.1 คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพและความสามารถทางปัญญา (Personality Traits and Cognitive Abilities) Kamp (1996 อ้างอิงใน สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2547, หน้า178) เน้นให้เห็นความสำคัญของการประเมินตนเอง และมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น การรับรู้ในตน การพึ่งตนเองและความมั่นใจในตนเอง บุคคลที่มีการประเมินตนเองทางบวกจะประสบความสำเร็จในสถานการณ์ที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ มากกว่าผู้ที่มีการประเมินตนเองทางลบ ผลการวิจัยพบว่าความสามารถทางปัญญามีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมโดยมีผลทางบวกต่อการสะสมประสบการณ์การเรียนรู้ และการได้รับความรู้ของตนเองโดยไม่ต้องขึ้นอยู่กับผู้อื่น

2.2 แรงจูงใจในการเรียนรู้ (Motivation to Learn) Kamp (1996 อ้างอิงใน สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2547, หน้า178) สรุปผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้เรียนกว่า 12,000 คน จากทั่วโลก จำแนกทิศทางของการเรียนรู้เป็น 6 แบบได้แก่ เรียนเพื่อการปฏิสัมพันธ์ในสังคม (Social Contact) เรียนเพราะการกระตุ้นของสังคม (Social Stimulation) เรียนเพื่อความก้าวหน้าในอาชีพ (Professional advancement) เรียนเพราะเป็นบริการของชุมชน (Community Service) เรียนเพราะมีความคาดหวังจากภายนอก (External Expectation) เรียนเพราะผลประโยชน์ทางปัญญา

(Cognitive Interest) ซึ่งก็คือมุ่งการเรียนรู้ แต่แบบที่เห็นความแตกต่างชัดเจนคือ เรียนเพื่อความก้าวหน้าในอาชีพ และเรียนเพราะผลประโยชน์ทางปัญญา

3. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (Economic Factors)

3.1 อุปสรรคด้านค่าใช้จ่าย (Costs as Barriers) จากการสอบถามจะพบ ผู้ตอบมักระบุว่า ค่าใช้จ่ายเป็นอุปสรรคของการเข้าร่วม ตัวแปรค่าใช้จ่ายกับตัวแปรเรื่องเวลาเป็นตัวแปรที่พบมากกว่าตัวแปรอื่น ๆ ในการสำรวจแบบรายงานตนเอง แต่คนมักจะไม่ให้ความเห็นต่อค่าใช้จ่ายที่เป็นอยู่และทางเลือกอื่น ในความเป็นจริงความสามารถในการจ่ายมักจะไม่ได้ไปด้วยกันกับความเต็มใจที่จะจ่าย

3.2 อาชีพและรายได้ การตัดสินใจในการเข้าร่วมมักจะหมายถึงการคิดพิจารณาเกี่ยวกับต้นทุนและกำไรของกิจกรรมนั้น สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2543, หน้า 68-69) ได้สรุปแนวคิดของ Roger และ Lovell ว่าปัจจัยด้านอาชีพและพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับการสำรวจข้อมูลของสถาบันการศึกษาผู้ใหญ่แห่งชาติในประเทศอังกฤษ (NIAE: Nation Institute of Adult Education) พบว่าประมาณเกือบร้อยละ 10 ของนักศึกษาให้ข้อมูลว่าเข้ามาเรียนด้วยความมุ่งมั่นเกี่ยวกับความก้าวหน้าในอาชีพการงาน

จากการวิเคราะห์แนวคิดและผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมการเรียนรู้ของนั้น แบ่งเป็น 2 องค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบด้านปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความเชื่อในสมรรถนะของตนเอง ความสามารถทางปัญญา ช่วงวัย ความคาดหวังและการเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ การมีความรู้พื้นฐานเดิมหรือประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดี การมีความตั้งใจและความอยากที่จะเรียนรู้ เป็นผู้มีความมุ่งมั่นในตนเองที่จะเรียนรู้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นปัจจัยภายในเบื้องต้นที่จะทำให้ผู้เรียนกลายเป็น ผู้ที่เรียนรู้อย่างต่อเนื่องต่อไปในอนาคต

2. องค์ประกอบด้านปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้ของบุคคล ได้แก่ ครอบครัว สังคม การมีโอกาส มีแหล่งการเรียนรู้ที่เข้าถึงได้ง่าย และการมีทรัพยากรส่วนบุคคลที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ได้แก่ เงิน เวลา อาชีพ รายได้ เป็นต้น

ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน ประกอบด้วย คือ 1) โชน(พื้นที่) 2) เพศ 3) อายุ 4) ระดับการศึกษา 5) อาชีพ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุมาลี สังข์ศรี (2543) ศึกษาเรื่อง การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 พบว่า ควรมีเนื้อหาที่ให้ความรู้แก่ผู้เรียน คือ เนื้อหาพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต ได้แก่ การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณเบื้องต้น ความรู้เกี่ยวกับตนเอง สิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นทักษะเบื้องต้น ความรู้และทักษะเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ เพื่อให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ หรือปรับปรุงอาชีพ ความรู้ข่าวสารทั่วไป เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้มีความรู้ทุกเหตุการณ์ ได้ทราบความเคลื่อนไหวต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพและพัฒนาชุมชน ความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการแสวงหาความรู้ เช่น ความรู้และทักษะทางด้านภาษา เพื่อที่จะสามารถแสวงหาความรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รู้จักเลือกรับความรู้ กลับกรองเลือกสรรข้อมูลข่าวสารที่เป็นความรู้และได้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า

สมคิด พรหมเมศร์ (2544) ศึกษาเรื่อง การศึกษาตลอดชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ พบว่า ประชาชนมีความต้องการศึกษาด้าน สายสามัญต้องการระดับปริญญาตรี โดยการศึกษด้วยตนเอง และการอบรมหลักสูตรระยะสั้น (1-7 วัน) ในด้านช่างต่าง ๆ (ไฟฟ้า วิทยุ โทรทัศน์) ด้านการศึกษิตตามอัธยาศัยมีความต้องการด้านรายการโทรทัศน์ วิทยุ และอื่น ๆ คือ การศึกษาละคร และศึกษด้วยตนเอง การเปรียบเทียบความต้องการด้านการศึกษาตลอดชีวิตของประชาชนพบว่าเพศชาย เพศหญิง และอายุระหว่าง 18-25 ปี, 26-40 ปี, 41-60 ปี และมากกว่า 60 ปี มีความต้องการการศึกษิตตลอดชีวิตแตกต่างกัน ทั้งในด้านสายสามัญ และการศึกษิตตามอัธยาศัย ทศนคติต่อการศึกษิตตลอดชีวิตของประชาชน พบว่า ส่วนใหญ่มีทัศนคติอยู่ในระดับดี

กฤติกา คูศิริรัตน์ (2545) ศึกษาเรื่อง การศึกษาตลอดชีวิตของสตรีในอำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย พบว่า มีทรรคนะที่เห็นด้วยในระดับมากต่อการจัดการศึกษิตตลอดชีวิตทั้ง 3 ด้าน คือ อายุ อาชีพ สถานภาพสมรส ทรรคนะที่มีต่อการศึกษิตตลอดชีวิตทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการศึกษิต สายสามัญ มีความต้องการศึกษิตในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) มากที่สุด โดยต้องการรูปแบบการเรียนแบบเรียนทางไกล ด้านการศึกษิตสายอาชีพ ต้องการหลักสูตรการจัดการวิชาชีพ ระยะสั้นไม่เกิน 30 ชั่วโมง และ ไม่เกิน 100 ชั่วโมง รูปแบบการเรียนต้องการแบบจัดฝึกอบรม สาขาวิชาที่ต้องการมากที่สุด คือ อาหารและขนม และด้านการศึกษิตตามอัธยาศัย ต้องการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านมากที่สุด

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546) ศึกษาเรื่อง ภาพและอนาคตคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทยที่ประสงค์ สรุปได้ว่า “คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ในสองทศวรรษหน้า” นั้น ได้แก่ 1) มิติด้านร่างกาย คือผู้ที่มีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงมีการพัฒนาการในด้านร่างกาย และสติปัญญาอย่างสมบูรณ์ตามเกณฑ์ในแต่ละช่วงวัย 2) มิติด้านจิตใจ คือผู้ที่รู้จักและเข้าใจ

ตนเอง เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น เข้าใจสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัว ได้เป็นอย่างดี 3) มิติด้านความรู้ คือเป็นผู้ที่สามารถรู้ลึกในแก่นสาระของวิชา สามารถรู้รอบตัวในเชิงสหวิทยาการ และเป็นผู้ที่สามารถรู้ได้ไกลโดยสามารถคาดการณ์เกี่ยวกับอนาคตที่จะมาถึงได้ 4) มิติด้านทักษะความสามารถ คือเป็นผู้ที่มีทักษะในด้านการคิด ทักษะในการสื่อสาร ทักษะภาษาต่างประเทศ ทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะทางสังคม ทักษะการอาชีพ ทักษะทางสุนทรียะ และทักษะการจัดการที่ดี 5) มิติด้านลักษณะชีวิต คือ เป็นผู้ที่มีลักษณะชีวิตแห่งความขยันอดทน ทุ่มเท ทำงานหนัก มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์มีวิสัยทัศน์ ทำทุกอย่างอย่างดีที่สุด มีจิตสำนึกประชาธิปไตยเห็นคุณค่าในเอกลักษณ์ความเป็นไทย มีจิตสำนึกต่อผู้อื่นและส่วนรวม รวมทั้งมีลักษณะชีวิตแห่งความประหยัดอดออม

พงษ์ศักดิ์ ศรีวรกุล และคณะ (2547) ศึกษาเรื่อง การศึกษาแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้ปกครองนักเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ด้านหลักสูตรการเรียนรู้นั้น มีความต้องการหลักสูตรระยะสั้นเน้นด้านอาชีพ เนื้อหาสาระของหลักสูตรต้องเป็นกลาง ต้องการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้อย่างหลากหลาย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ แหล่งเรียนรู้ชุมชน ต้องการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้อีกในด้านการเรียนรู้ออนไลน์โดยใช้สื่อบุคคลและสื่อโทรทัศน์ มีความต้องการให้กำหนดอาชีพ กำหนดสถานที่ ให้คำปรึกษาหารือ จัดหาเครื่องมือปฏิบัติจริง และประเมินผลผลิต สร้างเครือข่ายการตลาดในและนอกชุมชน การประชาสัมพันธ์เป็นต้น ด้านการประเมินความรู้ส่วนมากต้องการประเมินจากการปฏิบัติจริง ทางด้านปริมาณและคุณภาพ

ปณิธาน วัฒนพานิชกิจ (2548) ศึกษาเรื่อง ความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า มีความต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตในด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัยในระดับมากและต้องการคำแนะนำด้านการส่งเสริมสุขภาพอนามัยโดยผ่านสื่อโทรทัศน์ ส่วนความต้องการการเรียนรู้การเรียนรู้อีกในด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมีความต้องการการเรียนรู้ในระดับปานกลาง พฤติกรรมการรับรู้ข่าวสารโดยผ่านสื่อประเภทโทรทัศน์มากที่สุด ส่วนปัญหาอุปสรรคที่ทำให้เข้าไม่ถึงสื่อบางชนิดนั้น ด้วยเหตุผลว่าขาดการประชาสัมพันธ์ด้านข้อมูลข่าวสารมีไม่มากพอหรือไม่ตรงกับความสนใจ

เดชา หวังมี (2550) ศึกษาเรื่อง ความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในชนบทกรณีศึกษาจังหวัดพังงา พบว่า ประชาชนในชนบทจังหวัดพังงามีความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตระดับปานกลางถึงมาก โดยมีความต้องการในการเรียนรู้ ด้านสุขภาพ อนามัยและการใช้ชีวิตในครอบครัวสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านการเป็นพลเมืองดี ด้านการมีชีวิตที่สมบูรณ์ ด้านอาชีพ

และด้านการศึกษายาสามีญตามลำดับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ เจตคติต่อ การศึกษา และลักษณะ การมุ่งอนาคตของประชาชน มีความสัมพันธ์กับความต้องการในการเรียนรู้ ตลอดชีวิตของประชาชน ส่วนบทบาท ทางสังคมไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการในการเรียนรู้ ตลอดชีวิตของประชาชน

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2551) ศึกษาเรื่อง ผลการสำรวจพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของ ประชากรไทยในปี 2548 พบว่า อายุ เพศ ระดับการศึกษา สภาพการทำงาน และสถานภาพการ การสมรส เป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความแตกต่างในการเจ็บป่วย เพศหญิงมี พฤติกรรมดูแลสุขภาพในระดับสูงมากกว่าชายในเกือบทุกกลุ่มอายุ ผู้ที่เป็นโสดมีสัดส่วนของ พฤติกรรมดูแลสุขภาพในระดับสูงมากที่สุด รองลงมาคือผู้ที่กำลังสมรส การมีงานทำและ สถานภาพการทำงาน ผู้ที่ทำงาน และผู้ที่ไม่ได้ทำงาน พบว่ากว่า 1 ใน 3 ของผู้ที่ไม่มียานทำมี พฤติกรรมดูแลสุขภาพในระดับสูง (ร้อยละ 39.0) ส่วนผู้ที่ทำงานมีสัดส่วนที่ต่ำกว่า (ร้อยละ 26.5) ผู้ที่ประกอบวิชาชีพด้านต่างๆ มีสัดส่วนของพฤติกรรมดูแลสุขภาพในระดับสูงมากกว่า อาชีพอื่นๆ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้ศึกษาวิจัยสรุปได้ว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีมุ่ง พัฒนาให้คนไทยมีศักยภาพและทักษะพื้นฐานการพัฒนาคือ ด้านการศึกษาหาความรู้ ด้าน สุขภาพเพื่อความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ และด้านเจตคติ เพื่อมองโลกในแง่ดี สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโดยรวมได้อย่างมีความสุขโดยมีเนื้อหา กิจกรรม รูปแบบการ เรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ตอบสนองความต้องการอย่างหลากหลาย เมื่อจำแนกทักษะพื้นฐานข้างต้น แล้ว สามารถประมวล ความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคล โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อการพัฒนาด้าน หมายถึง การพัฒนาคุณสมบัติที่อยู่ภายในตัวตนของบุคคล ให้ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่เจริญขึ้น การทำความเจริญนั้นต้องถูกต้องตามหลักศีลธรรม โดยเน้น ทางด้านการพัฒนาจิตใจ เพื่อให้เกิดความสุขในการดำรงชีวิต
2. เพื่อการพัฒนางาน หมายถึง ความสนใจ ใฝ่รู้ มีการพัฒนาหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อ นำมาพัฒนางานในหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง
3. เพื่อการปรับตนในสังคม หมายถึง การปรับพฤติกรรมของตนเองเพื่อให้สามารถดำรง ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ในสังคมได้อย่างมีความสุขอย่างเป็นที่พอใจของตนเอง

จากการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าชี้ให้เห็นว่าการ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน ด้านการพัฒนาตน ด้านพัฒนาอาชีพและด้านการปรับตนในสังคม คือ 1) โชน 2) เพศ 3) อายุ 4) ระดับการศึกษา และ 5) อาชีพ ดังกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

